

DOI 10.31651/2524-2660-2020-3-23-28
ORCID 0000-0002-0264-7196

КИР'ЯН Тетяна Іванівна,

докторка педагогічних наук, завідувачка кафедри гуманітарних дисциплін,
Черкаська медична академія
e-mail: tatyankiryan@ukr.net

УДК 378:614.253.52(477)«19/20»(045)

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МЕДСЕСТРИНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (90-ТІ РОКИ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Статтю присвячено розкриттю процесу становлення медсестринської освіти та її розвитку за часи незалежної України. Вказано, що у 90-х роках минулого століття підготовка медсестринських кадрів здійснювалася за основними чотирма принципами, сформованих ще за часів Радянського Союзу, які вимагали, щоб система охорони здоров'я носила державний характер, мала профілактичне спрямування, заохочувала населення до охорони здоров'я держави, пропагувала ідеї єдності наукової медицини і здоров'язбережувальних профілактичних заходів. У ході дослідження було з'ясовано, що підготовка медичних сестер на початку 90-х років здійснювалася в два етапи, перший з яких охоплював додипломний період навчання у медичних училищах та післядипломну освіту на курсах підвищення кваліфікації. У 1993 році в Україні вперше запроваджується ступенева медична освіта. У статті описано основні віхи запровадження ступеневої медсестринської освіти у вищих освітніх закладах, починаючи з медичного училища і завершуючи класичними та медичними університетами. Підготовкою медичних сестер, крім медичних училищ, стали займатися коледжі, медичні академії, інститути та університети. Училища та коледжі перевели до системи вищої освіти. Здобувачі медсестринської освіти отримали право продовжити своє навчання в бакалавраті та магістратурі. Акцентовано увагу на розширенні професійних функцій медсестри-бакалавра та медсестри-магістра у зв'язку із прийняттям нових Галузевих стандартів та Стандартів вищої освіти України. Вказано на проблему формування у майбутніх медичних сестер крім професійної компетентності і на вироблення в них управлінської, особливо це стосується випускників магістратури за спеціальністю 223 Медсестринство, оскільки вони одержують право на посаду старшої та головної медсестри, медсестри-координатора, заступника головного лікаря з медсестринства.

Ключові слова: історія становлення медсестринства в Україні; медичний заклад вищої освіти; реформування закладів вищої медичної освіти; медсестринська освіта; освітні ступені; функціональні обов'язки медичної сестри.

Постановка проблеми. Освітній процес у медичних закладах вищої освіти зорієнтований на підготовку високоякісних, конкурентоспроможних на ринку праці випускників з вищою освітою здатних до постійного оновлення знань, продовження навчання протягом усієї професійної дія-

льності, мобільності, швидкої адаптації до змін. Сучасний фахівець у сфері охорони здоров'я має бути гармонійно розвиненою, компетентною особистістю, володіти інформаційними технологіями та новітніми методами діагностики лікування та профілактики пацієнтів. Окрім цього медичний працівник має знати історію становлення та розвитку свого фаху, звертати увагу на традиції підготовки медичних сестер у 90-х роках минулого століття та усвідомлювати кардинальні зміни у перебудові всього освітнього процесу у закладах медичної вищої освіти протягом першої чверті ХХІ століття та їх вплив на вироблення професійної компетентності сучасного фахівця у сфері медсестринства, проводити порівняльний аналіз методів лікування хворих, враховувати традиції попередніх поколінь медиків і вдало поєднувати їх з сучасними інноваційними технологіями та кращий досвід використання медичних технологій на різних етапах функціонування медичної галузі.

Мета дослідження. Мета цієї статті полягає у розкритті проблеми становлення і розвитку медсестринської освіти в Україні за часів її незалежності та поетапне впровадження ступеневої вищої медсестринської освіти і з'ясування нових вимог до функціональних обов'язків медсестри, яка отримує вищу освіту.

Теоретичні основи та методи дослідження. Проведений аналіз наукової літератури засвідчив, що окреслено стан та перспективи розвитку медичної освіти в Україні, зокрема у праці І. Беззуб [1]; проблемі розробки стратегії освіти для медичних сестер в Україні присвячена публікація Є. Ніколаєва [2]; особливості розвитку ступеневої медсестринської освіти розкрито у статті К. Пікона [3]; загальна характеристика формування професійної компетентності майбутніх фахівців сестринської справи та професійна підготовка магістрів сестринської справи представлена в роботах Н. Лісна-Міських [4]; І. Махновської [5]. Огляд наукової літератури показав, що відсутній системний аналіз дослідження проблеми становлення і розвитку медсестринської освіти у продовж всього періоду неза-

лежності України. Потребує особливої уваги вивчення різниці між функціональними обов'язками медсестри з дипломом молодший спеціаліст, медсестри-бакалавра та медсестри-магістра.

Основними методами дослідження були: теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, синтез, порівняння, узагальнення, описовий метод.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток медичної освіти в Україні у 90-х роках ХХ ст. повністю ґрунтувався на засадах, розроблених за радянських часів, хоч Україна почала розвиватися вже як самостійна незалежна держава. Традиції системи радянської освіти давали змогу готувати фахівців у галузі медицини у медичних закладах вищої освіти різних освітніх ступенів, як цивільного спрямування так і військових для забезпечення потреб Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства оборони України.

У системі охорони здоров'я 90-х років головними були чотири принципи: насамперед, система охорони здоров'я мала носити державний характер; медицина повинна була мати профілактичне спрямування; медицина зобов'язана була заохочувати населення до охорони здоров'я держави; медицина покликана була пропагувати ідеї єдності наукової медицини і здоров'язбережувальних профілактичних заходів.

Підготовка фахівців у сфері охорони здоров'я відбувалася у два етапи, які отримали назву додипломної та післядипломної підготовки. Традиції радянської системи підготовки медичних працівників мали такі риси, як: доступність освіти, соціальна захищеність студентів, здобуття різноманітних лікарських професій, безперервність у здобутті медичного фаху та високий рівень отриманих знань і умінь з загальноосвітніх дисциплін та клінічної підготовки медичних кадрів, що враховувалося в Україні під час створення своєї системи медичної освіти. Крім традицій радянської системи охорони здоров'я Україна почала опиратися і на окремі принципи побудови освітнього процесу в європейських державах та країнах світу. Аналіз світової системи підготовки медичних фахівців, у тому числі й підготовка за часів радянського союзу, засвідчив, що навчання майбутніх медичних кадрів становить собою тривалий, безперервний, багатоступеневий процес, що вимагає від студентів значних зусиль під час засвоєння фахових знань та формування практичних умінь і навичок. У зв'язку з цим реформа медичної освіти, яка була започаткована в кінці 80-х років і на початку 90-х років минулого століття

передбачала: профорієнтаційну роботу, підготовку лікаря та помічника лікаря, а також лікаря-спеціаліста та систему післядипломної освіти (перепідготовку та курси вдосконалення медичних працівників).

Для організації профорієнтаційної роботи створювали медичні ліцеї та гімназії на умовах конкурсного відбору або на основі контракту. У цих закладах освіти обов'язковими ставали такі навчальні предмети, як біологія і хімія, математика і фізика, обчислювальна техніка і виробнича практика у такому обсязі, який забезпечить вступ випускників до медичних закладів вищої освіти.

У 90-х роках помічника лікаря готували в медичних училищах та коледжах на базі середньої освіти. Таке право мали також медичні інститути на спеціальних факультетах підготовки помічника лікаря. Для цього відводилося два роки на його підготовку. По завершенню навчання випускникам присвоювався 1-й рівень медичної освіти з кваліфікацією медичної сестри. Право продовжити навчання медичні сестри отримали в медичних інститутах на спеціальних факультетах підготовки не з першого, а відразу з третього курсу, при умові, якщо ці випускники мали диплом з відзнакою у медичних училищах чи коледжах. Завершення третього курсу у системі інститутської освіти уможливлювало студентам отримання статусу 2-го рівня медичної освіти з кваліфікацією старша медична сестра, медична сестра спеціального відділення, фельдшер. Третій рівень медичної освіти (підготовка лікаря) забезпечували медичні інститути та академії, окремі факультети медичних університетів і медичні університети за спеціальностями «Стоматологія», «Лікувальна справа». Термін підготовки лікаря становив п'ять років, проте випускник, отримавши диплом, не мав право здійснювати самостійну лікарську діяльність.

Лікарів-спеціалістів готували в медичних університетах, академіях та інститутах протягом 2–4 років. Така підготовка вважалася четвертим рівнем медичної освіти. Лікарю-спеціалісту дозволялося проводити самостійну лікарську діяльність.

У цей період було акцентовано увагу на організацію системи перепідготовки і вдосконалення лікарських кадрів, підвищенням кваліфікації опікувалися інститути удосконалення лікарів, які по завершенню курсів підвищення кваліфікації присвоювали першу або вищу категорію.

Уході проведення атестації було запроваджено такі кваліфікаційні характеристики як: лікар, помічник лікаря (фельдшер), лікар-спеціаліст першої категорії,

лікар-спеціаліст вищої категорії, медична сестра.

Найбільших змін, починаючи з 90-х років ХХ ст., зазнала медсестринська освіта. Якщо за радянський період готувати медичних сестер як молодших фахівців мали право медичні заклади середньої спеціальної освіти, то в кінці минулого століття ці заклади було переведено до системи вищої освіти.

Для прикладу покажемо, як цей перехід відбувався у Черкаській медичній академії. Спочатку медичних сестер готував створений ще 1930 році медичний технікум фельдшерсько-акушерського профілю, потім він протягом другої половини ХХ століття перейменовувався на медсестринську школу, медичне училище. У 1993 році була затверджена Програма розвитку медсестринської освіти в Україні на період 1993–2002 рр. У 1993 році училище першим в Україні розпочало підготовку медичних сестер із вищою освітою – бакалаврів медицини. У зв'язку з цим Черкаське медичне училище було перейменовано у медичний коледж (1998 рік). З 2004 року відбулось розширення мережі підготовки медичних працівників, так, базову вищу освіту у початковому закладі почали здобувати фармацевти на фармацевтичному бакалавраті. А у 2005 році було відкрито відділення післядипломної освіти. У зв'язку з соціальним замовленням на підготовку військових медиків з 2015 року було поновлено навчання спецфельдшерів для потреб Збройних сил України та інших силових структур, яким займався цей освітній заклад ще в першій половині ХХ століття. У 2016 році, відповідно до рішення Черкаської обласної ради змінено найменування Черкаський медичний коледж на Черкаська медична академія. У 2017 році навчальний заклад отримав ліцензії МОН України на підготовку фахівців за рівнем Магістра галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальностями 223 Медсестринство та 222 Медицина.

Відбулися зміни в організації медсестринської освіти в Україні. У 2005 році після приєднання України до Болонського процесу, зазнала значні змін і парадигма вітчизняної освіти. Це дало початок розвитку модернізації медсестринської освіти із залученням компетентнісного підходу до навчання.

У 2007 році створено комунальний вищий навчальний заклад – Житомирський інститут медсестринства. Тут уперше в Україні було здійснено перехід від медичної моделі підготовки фахівців до медсестринської ступеневої моделі від молодшого спеціаліста до магістра. Крім Житомира, магістрів сестринської справи почали готувати

інститут медсестринства Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, Львівський інститут медсестринства і лабораторної діагностики імені Андрія Крупинського, Буковинський державний медичний університет, Харківський Національний медичний університет.

У 2014 році з урахуванням принципів Концепції стратегії ВООЗ «Досягнення здоров'я для всіх» було прийнято новий Закон України «Про вищу освіту» [6] та Галузевий стандарт вищої освіти України за спеціальністю «Сестринська справа» [7]. Як зазначає К. Пікон, з цього періоду відбувся процес переходу системи вітчизняної вищої професійної освіти на чотириох рівневі ступені підготовки майбутніх фахівців з медсестринства [3, с. 243]. Сучасна ступенева освіта в медсестринстві залучає: I ступінь – дипломована медична сестра – термін навчання 3 роки (на базі повної загальної середньої освіти – 11 класів) та 4 роки (на базі базової загальної середньої освіти – 9 класів); II ступінь – медична сестра-бакалавр – 1 рік навчання у ВМНЗ II–IV рівнів акредитації; III ступінь – медична сестра-магістр – 2 роки навчання в медичних університетах та академіях. Згідно з Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.) передбачається також четвертий рівень медсестринської освіти – доктор філософії з медсестринства (PhD in Nursing).

І. Махновської [5], у своєму науковому дослідженні стверджує, що у 2014 році були розроблені Галузеві стандарти вищої освіти України за спеціальністю «Сестринська справа», насамперед це стосується розроблених освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) для трьох рівнів медсестринської освіти, зокрема ОКХ зі спеціальності 5.12010102 «Сестринська справа», галузі знань 1201 «Медицина», освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста; ОКХ спеціальності 6.120101 «Сестринська справа», галузі знань 1201 «Медицина», освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр (базова вища освіта); а для магістратури діяв Галузевий стандарт 2007 року, ОКХ за спеціальністю 8.12010006 «Сестринська справа», галузі знань 1201 «Медицина», освітньо-кваліфікаційного рівня магістр (повна вища освіта) [8]. А нині, вступили в дію Стандарти вищої освіти України за спеціальністю 223 «Медсестринство» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти прийняті у 2018 році [9].

Вивчивши і проаналізувавши зазначені Галузеві стандарти, Стандарти вищої освіти України та освітні програми за якими працюють заклади вищої медичної освіти,

готуючи фахівців з медсестринства, зазначаємо, що основною метою навчання майбутніх медичних сестер освітнього ступеня молодший спеціаліст є підготовка виконання ключових медсестринських маніпуляцій під наглядом лікаря, його безпосереднім керівництвом. Порівняльна характеристика змісту освітніх програм підготовки медсестри-бакалавра суттєво відрізняється від освітньої програми молодшого спеціаліста. Метою навчання студентів за освітнім ступенем «бакалавр» виступає підготовка майбутніх фахівців до медико-профілактичної, лікувально-діагностичної, реабілітаційної, організаційно-управлінської та науково-дослідницької роботи в галузі охорони здоров'я. Основним завданням навчання майбутніх медсестер в магістратурі, крім поглиблених теоретичних та / або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю, загальних засад методології наукової та / або професійної діяльності, вважається підготовка фахівців-практиків, науковців, викладачів і управлінців середньої ланки. Завершене навчання в магістратурі означає, що його випускник отримав повну вищу освіту у сфері медсестринства, здобув поглиблені спеціальні вміння, знання та практичний досвід їх застосування.

Н. Лісна-Міськів підкреслює, що освітній ступінь доктор філософії з медсестринства вимагає від його здобувачів набуття теоретичних знань і умінь, необхідних для продукування ідей, що мають інноваційний характер, теоретичне та практичне значення, розв'язання комплексних проблем у своїй професійній роботі та дослідницько-інноваційної діяльності, вироблення методології для науково-педагогічної діяльності [4, с. 124].

Дослідник Є. Ніколаєв зазначає, що у зв'язку з прийняттям закону «Про фахову передвищу освіту» [10], базова освіта медичних сестер стане «фаховою передвищою освітою». Підготовка медичної сестри стане окремою ланкою освіти між середньою і вищою та засвідчуватиметься дипломом фахового молодшого бакалавра [2].

Хоч відбувається реформа вищої медичної освіти, проте залишається суперечність між вимогами до медичної сестри як молодшого спеціаліста і медсестри з вищою освітою. Оскільки за чинним законодавством обіймати посаду молодшої медичної сестри може випускник із дипломом молодшого спеціаліста, тобто їй не обов'язково слід продовжувати навчання у закладі вищої освіти. Це також суперечить освітнім стандартам підготовки медичної сестри у країнах Європейського союзу і світу, де триває дискусія щодо необхідності мати

більш високу освіту медичним сестрам. Крім спеціалізованих і старших медсестер, до процесу лікування і процедур високої складності, до роботи з високотехнологічним обладнанням сучасне життя (особливо в період пандемії) вимагає активно долучати і молодших спеціалістів у сфері охорони здоров'я. Сучасна практика свідчить про те, що необхідно делегувати частину функціональних обов'язків лікаря молодшим медсестрам, це зумовлює підвищення кваліфікації молодшої медсестри і стає необхідним для продовження навчання у системі повної вищої медичної освіти, здобуваючи освітній рівень бакалавра і магістра.

Ця проблема порушується у медичних закладах вищої освіти та на сторінках медичної преси й в Україні. Результати дискусії поступово відбиваються на впровадженні програм підготовки медсестер-бакалаврів та магістрів. Так, наприклад, у 2018 році п'ятьма медичними закладами вищої освіти було зараховано за програмами підготовки бакалаврів від 70 до 105 студентів до кожного закладу, хоча 16 закладів вищої освіти пропонували свої освітні послуги за такими програмами. Крім цього, шість медичних закладів вищої освіти провели набір студентів до магістратури. Правом навчатися в магістратурі скористалось близько 120 випускників бакалаврату та медсестер практиків. Така кількість набору до магістратури свідчить поки що про низький показник затребуваності серед бажаючих продовжити навчання у вищій медичній школі і широкого запиту і вимоги української системи охорони здоров'я на підготовку таких фахівців ще немає.

З 2000 років в Україні медичною підготовкою студентів займається ціла мережа медичних, фармацевтичних та стоматологічних коледжів, академій, інститутів, університетів, у яких відбувається підготовка медичних фахівців середньо-спеціального та вищого рівнів, перекваліфікація та вдосконалення медичних кадрів, у тому числі й післядипломна освіта медичних працівників різного рівня.

Станом на 2015 рік за даними МОЗ України підготовкою майбутніх медичних фахівців займалося 17 державних закладів вищої освіти IV рівня акредитації (не враховуючи Автономної республіки Крим), зокрема сюди належать 12 медичних університетів та академій; один фармацевтичний університет; одна стоматологічна академія; три академії післядипломної освіти, які надають освітні послуги понад 65,7 тис. студентів.

Підготовка молодших спеціалістів у сфері медицини та фармації, бакалаврів з медсестринства, фармації, лабораторної діагностики та магістрів з медсестринства здійснюється у 100 медичних закладах освіти I–III рівнів акредитації, це: три інститути медсестринства, 72 медичні (фармацевтичних) коледжі, 23 медичних училища, дві філії. Ці дані подано без врахування закладів освіти АР Крим, тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей. У них навчається понад 70,4 тис. студентів. Щорічно заклади випускають до 20 тис. фахівців [1].

З 2000 року активно розпочали впроваджувати недержавну форму власності у закладах освіти, станом на 2015 рік в Україні було 11 медичних закладів приватної форми власності, серед них сім закладів I–II рівнів акредитації та чотири заклади III–IV рівнів акредитації.

На початок 2017–2018 навчального року в Україні уже працювало 5 приватних медичних університетів, а державних закладів вищої освіти скорочено з 17 до 14 [11].

Підготовкою медсестер за освітнім ступенем молодший спеціаліст в Україні станом на 2018 рік займається 96 закладів вищої освіти, у цьому році до них на навчання ступило 5462 студенти (Джерело: ЄДЕБО).

Є. Ніколаєв стверджує, що саме запровадження бакалаврату і магістратури для медичних сестер поки що не є стимулом для випускників освітнього рівня молодший спеціаліст з метою подальшого навчання. Оскільки, як вважає автор, законодавчо відсутня вимога для тих, хто обіймає посаду старшої медсестри, головної медсестри, медсестри-координатора, заступника головного лікаря з медсестринства, мати диплом про вищу медичну освіту [2].

Навчання в бакалавраті і в магістратурі передбачає набуття майбутніми медиками двох груп компетентностей. Насамперед, студенти повинні поглибити свої знання з фахових питань, а по-друге, програми підготовки для майбутніх бакалаврів і магістрів медицини містять завдання з менеджменту, оскільки передбачено, що випускники в майбутньому будуть обіймати керівні посади.

Як показує практика, у тих регіонах України, де здійснюється у медичних закладах вищої освіти підготовка бакалаврів і магістрів, лікувально-профілактичні заклади вже зараз до кандидатів на посади старшої медичної сестри, головної медсестри висувають вимоги мати диплом про вищу освіту.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, наше дослідження підтвердило те, що розвиток медсестринства в Україні зазнав кардинальних змін у досліджуваний період. Якщо в 90-х роках дипломована медична сестра мала обмежені функціональні обов'язки, то нині фахівець медсестринства може, по-перше, продовжити своє навчання у бакалавраті і магістратурі та отримати вищу освіту, по-друге, мати право працювати на керівній посаді старшої, головної медсестри, сестри-координатора, заступника головного лікаря з медсестринства. Подальшого дослідження потребує питання вивчення рівня готовності медсестер освітнього ступеня молодший спеціаліст до продовження навчання в бакалавраті та магістратурі з метою отримання диплома вищої освіти з медсестринства.

Список бібліографічних посилань

1. Беззуб І. Сучасний стан та перспективи розвитку медичної освіти в Україні. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2855:suchasnij-stan-ta-perspektivi-rozvitku-medichnoji-osviti-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350
2. Ніколаєв Є. Система освіти для медичних сестер в Україні. *Сторінки Євгена Ніколаєва*. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Nursing-education-in-Ukraine-2019-report.pdf>
3. Пікон К. (2017) Особливості підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в умовах ступеневої освіти в Україні. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*, 2017. №3(10). С. 241–248.
4. Лісна-Миськів Н.Є. (2016) Загальна характеристика формування професійної компетентності майбутніх фахівців сестринської справи. *Педагогічний дискурс. Серія Педагогічні науки*, 2016. Вип. LXXII. С. 122–126.
5. Махновська І.Р. Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Житомир, 2015. 312 с.
6. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
7. Галузеві стандарти України. *Буковинський державний медичний університет. Навчальний відділ*. URL: <http://edudept.bsmu.edu.ua/laws/galuzevi-standarti>
8. Освітньо-кваліфікаційна характеристика Галузевого стандарту вищої освіти України спец.: 8.110102 «Сестринська справа». Київ: МОН України, 2007. 24 с.
9. Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня спеціальності 223 Медсестринство (2018). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/223-medsestrinstvo-bakalavr.pdf>
10. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 6 червня 2019 року № 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
11. Стратегія розвитку медичної освіти в Україні (2019). *Міністерство охорони здоров'я України*. URL: https://moz.gov.ua/uploads/1/8475-medical_education_analytics.pdf

References

1. Bezzub, I. (2018) The current state and prospects of medical education in Ukraine. Retrieved from http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2855:suchasniy-stan-ta-perspektivi-rozvitku-medichnoji-osviti-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350
2. Nikolaev, E. (2019) Education system for nurses in Ukraine. Retrieved from <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Nursing-education-in-Ukraine-2019-report.pdf>
3. Pikon, K. (2017) Peculiarities of training future nursing specialists in the conditions of higher education in Ukraine. *Collection of scientific works of the National Academy of State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical sciences*, 3(10): 241–248.
4. Lisna-Miskiv, N. (2016) General characteristics of the formation of professional competence of future nursing professionals. *Pedagogical discourse. Series Pedagogical sciences*, LXXII: 122–126.
5. Makhnovska, I. (2015) Professional training of masters of nursing in terms of degree education: Theses of PhD Dissertation in Pedagogy. Zhytomyr. 312 p.
6. On Higher Education Law of Ukraine of July 1, 2014 № 1556-VII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/>
7. Industry standards of Ukraine (2011). *Bukovynian State Medical University. Training department*. Retrieved from <http://edudept.bsmu.edu.ua/laws/galuzevi-standarti>
8. Educational and qualification characteristics of the Sectoral Standard of Higher Education of Ukraine special. : 8.110102 «Nursing» (2007). Kyiv: Ministry of Education and Science of Ukraine. 24 p.
9. Standard of higher education of Ukraine of the first level of specialty 223 Nursing (2018). Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/223-medsestrinstvo-bakalavr.pdf>
10. On professional surplus higher education: Law of Ukraine of June 6, 2019 № 2745-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
11. Strategy for the development of medical education in Ukraine (2019). *Ministry of Health of Ukraine*. Retrieved from https://moz.gov.ua/uploads/1/8475-medical_education_analytics.pdf

KYRIAN Tetiana,

Doctor in Pedagogy, Head of Humanities Department,
Cherkasy Medical Academy

**FORMATION AND DEVELOPMENT OF NURSING EDUCATION IN UKRAINE
(90s OF THE 20TH – BEGINNING OF THE 21ST CENTURY)**

Summary. *The educational process in medical establishments of higher education is focused on training of high-quality, competitive on the labor market graduates with higher education capable of constant updating of knowledge, continuing education throughout their professional activities, mobility, rapid adaptation to changes. A modern healthcare professional must be a harmoniously developed, competent person, master information technologies and the latest methods of patients' diagnosis of treatment and prevention. Besides, the medical worker must know the history of formation and development of his/her profession, pay attention to the tradition of training nurses in the 90s of the last century and be aware of radical changes in the restructuring of the entire educational process in establishments of medical higher education during the first quarter of the 21st century and their influence on the development of professional competence of a modern specialist in the field of nursing, conduct a comparative analysis of methods of patients' treatment, take into account the traditions of previous generations of physicians and successfully combine them with modern innovative technologies and best practices of using medical technologies at different stages of the medical industry.*

The purpose. *The purpose of this article is to reveal the problem of formation and development of nursing education in Ukraine since its independence and the introduction of gradual higher nursing education and clarify the new requirements for the functional responsibilities of a nurse who receives higher education.*

Methods. *The main research methods were: theoretical analysis of the scientific literature on the research problem, synthesis, comparison, generalization, descriptive method.*

Results. *The article is devoted to the disclosure of the process of formation of nursing education and its development during the times of independent Ukraine. It is stated that in the 90s of the last century the training of nurses was carried out according to the four basic principles formed during the Soviet Union, which required that the health care system should be state-run, have a preventive focus, encourage the population to health care, promote the idea of unity of scientific medicine and health prevention measures. It was found in the process of study that nurses' training in the early 1990s was carried out in two stages, the first of which covered undergraduate study in medical schools and postgraduate education in*

advanced training courses. In 1993, gradual medical education was introduced in Ukraine for the first time. The article describes the main milestones in the introduction of gradual nursing education in higher educational establishments, starting with medical school and ending with classical and medical universities. In addition to medical schools, colleges, medical academies, institutes and universities began to train nurses. Schools and colleges were transferred to the higher education system. Applicants for nursing education have obtained the right to continue their studies in bachelor's and master's degrees. Emphasis is placed on expanding the professional functions of a nurse-bachelor's and a nurse-master in connection with the adoption of new Industry Standards and Higher Education Standards of Ukraine. It is pointed at the problem of formation of managerial competence in future nurses in addition to professional one, especially it is true for graduates of master's degree in specialty 223 Nursing, as they receive the right to take the position of a senior and head nurse, a nurse-coordinator, a deputy chief physician in nursing. Thus, our study confirmed that the development of nursing in Ukraine has undergone radical changes in the studied period. If in 1990s a certified nurse had limited functional responsibilities, now a nursing specialist can, firstly, continue her studies in bachelor's and master's degree and receive higher education, and secondly, have the right to work in a senior position of a chief nurse, a nurse-coordinator, a deputy chief physician in nursing.

Originality. *A systematic analysis of the process of formation and development of nursing education in Ukraine during the 90s of the last century and the beginning of the 21st century was conducted for the first time. It was established that during that time there was a reform of nursing as an educational field and the transition to future nurses' gradual higher education was made in Ukraine.*

Keywords: *history of development of nursing in Ukraine; medical establishment of higher education; reforming of establishments of higher medical education; nursing education; educational degrees; nurse's functional responsibilities.*

Одержано редакцією 29.07.2020
Прийнято до публікації 18.08.2020